

leváci a leváctví – část č. 32

výukový text **ke kapitolám levák a psaní**

aneb postup, jakým se vysvětlí podstata dolního a horního psaní leváků

ivo vodička 2013 • www.levactvi.cz

název školy: Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb,
Komenského 3, Litoměřice

autor: Mgr. Ivo Vodička

anotace: výukový materiál vysvětluje podstatu metodiky psaní leváků (viz Zásady správného psaní - č. 11; Metoda horního psaní leváků - č. 7 a Metoda dolního psaní leváků - č. 10) a naznačuje zásady tzv. horního psaní

klíčová slova: metodika psaní leváků, horní a dolní způsob psaní, tah a tlak při psaní, směrovost psaní

cílová skupina: žáci středních pedagogických škol, učitelky mateřských a základních škol

Výukový text ke kapitolám Levák a psaní **aneb Nechte leváky drápat**

Výuka leváků při psaní a pracovních činnostech se v našem školství odvíjí od tradovaných zvyklostí, které byly položeny dnes již zrušenou vyhláškou ministerstva školství z roku 1967 a z nového školského zákona:

Věstník MŠ a kultury a informací, roč. XXIII, seš. 4 z 10. 2. 1967 **Metodika výchovy leváků**

Zvýraznění zásady individuálního přístupu učitelů a vychovatelů k žákům a zásady respektování individuálních vlastností vyžaduje, aby byl brán zřetel na levoruké žáky.

Při zjišťování levorukosti se učitelé a vychovatelé opírají o sdělení rodičů (zákonných zástupců), popřípadě školního lékaře; ve složitých a sporných případech si mohou vyžádat posudek okresního či krajského logopeda.

Výchova levorukého dítěte musí být jednotná, a proto učitel a vychovatel cílevědomě podporují přednostní používání vedoucí levé ruky při všech činnostech dítěte (zvláště při výuce psaní, kreslení, a v pracovním vyučování) ve škole, mimo školu i v rodině.

Zvláštní pozornost věnují učitelé a vychovatelé těm levorukým žákům, kteří byli přecvičeni na ruku pravou a v důsledku toho byl u nich prokazatelně narušen zdravý vývoj.

Při výchově, vyučování a jakékoliv práci levorukých žáků se učitel a vychovatel řídí napříště výchovnými zásadami uvedenými v příručce prof. MUDr. PhDr. DrSc. M. Sováka "Metodika výchovy leváků", která byla zaslána všem základním devítiletým školám.

K dosažení jednoty výchovného působení školy a rodiny uspořádá škola pro rodiče levorukých dětí po zahájení školního roku odborné semináře a konzultace.

Čj. 5642/67

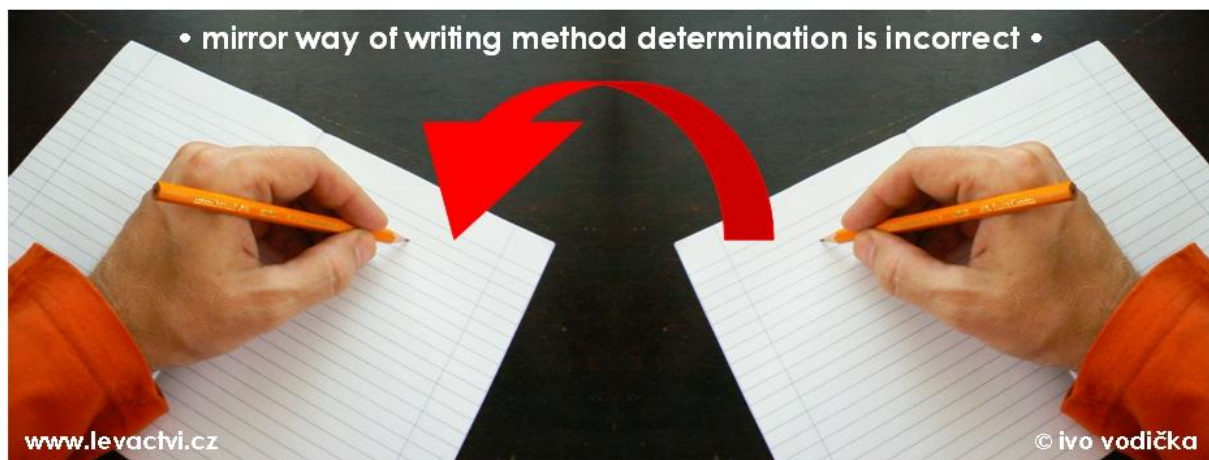
Nový školský zákon:

§ 16

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

§ 16 odst. 1-5 zákona č. 561/2004 Sb., v platném znění.

§ 81 odst. 11 písm. d) zákona č. 561/2004 Sb., v platném znění.

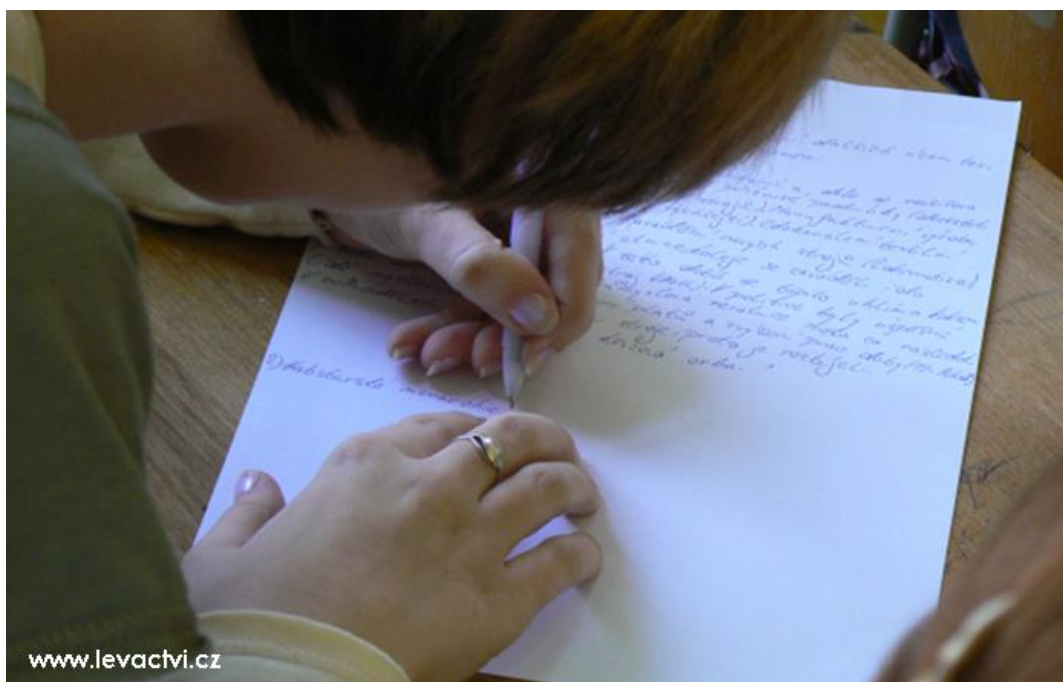
Takto stanovili metodici psaní v druhé světové válce, jak mají leváci psát - polohu pravákovy psaní pouze stranově převrátili - problém je v tom, že vůbec nevysvětlili, proč a jak k tomu dospěli. Od těch dob se tento způsob psaní pouze traduje, ale leváci tak obvykle nepíší. Proč tomu tak je, je vysvětleno na následujících stránkách.

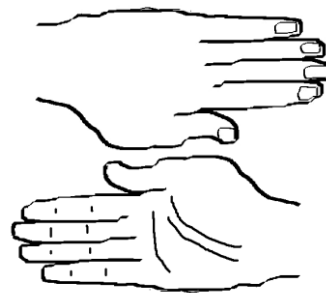

Vodičkův levácký imperativ:

1. pamatuj, že nejsi pravákův zrcadlový obraz
2. máš právo využít stejných výhod při psaní jako pravák
3. ruku stáčeš v nejuvhodnějším směru zamýšleného tahu
4. piš co nejvíce ve směru tahu, omezuj tlak
5. drápej!

Držení tužky prsty

Leváci by měli držet tužku, pero, štětec a další psací náčiní tzv. špetkovým úchopem, kdy palec, ukazováček a prostředníček svírají tužku 2 – 3 cm od hrotu - prostředníček podpírá, palec a ukazováček přidržují rovnoměrně shora. Mezi úchopem leváků a praváků krom stranovosti není rozdíl, pro lepší nácvik úchopu je vhodné dětem pořídit trojúhelníkovou plastovou násadku, skrze niž se tužka protáhne, nebo přímo pro leváky tvarovaná pera a rollery, která nutí správně rozmístit prsty.

Vedení ruky při psaní drápáním

Poloha ruky je při horním psaní – drápání to nejdůležitější. Ruka se mírně stáčí nad písmem, opírá se hřbetem, u zkušenějších žáků ruka jen klouže po papíře posledními články malíčku a prsteníčku. Tato poloha zajišťuje, že se ruka posouvá po papíře zlehka, tím omezuje tlak psacího prostředku na papír, a tak se omezuje i rozmazávání textu nad právě psaným řádkem. Výhodné je i to, že žák si vidí do právě psaného písma téměř v celé délce řádku, což nelze říct o psaní dolním, kdy skrčené prsty levé ruky žákovi zakrývají text už po třech až čtyřech centimetrech od hrotu psacího náčiní.

Horní psaní – drápání umožňuje levákovi vidět do právě psaného písma a do části textu nad ním, psací prostředek ve vedení tahem jako u praváka.

Leváci si také často pomáhají pídalkovitým pohybem ruky dopředu v rytmu: opřít hřbet ruky – psát, kam až to jde – posunout hřbet ruky – opřít hřbet ruky – psát, kam až to jde ... a tak pořád dokola. Je to zřejmě způsobeno tím, že při nácviku textů ubíhajících zleva doprava nebo když napodobují pracovní postupy praváků, musí psát nebo kreslit „proti srsti“, tím je koordinace pohybů ve směru tlaku mnohem obtížnější, zvláště když činnosti žáci vykonávají poprvé. Ve vyšším školním věku tento jev mizí, je to zřejmě důsledek grafomotorického zdokonalení ruky dlouhodobým psaním.

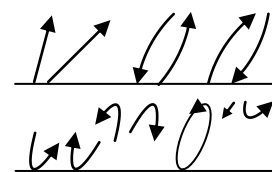
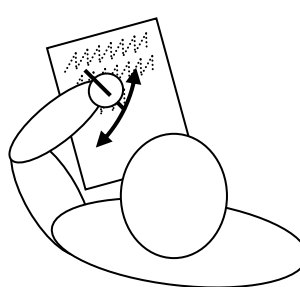
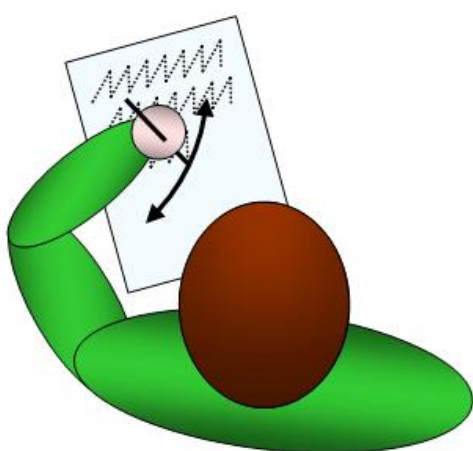
Někteří píšící leváci mírně předsouvají levé rameno, aby lépe dosáhli nad právě psaný text, ale to ostatně dělají i praváci.

Za povšimnutí stojí to, že pohyb drápalova zápěstí je ve shodě se sklonem i nájezdy pravorukého písma, čímž dosahuje levák – drápal mnohem větších úspěchů při psaní než levák s dolním způsobem.

Poloha papíru

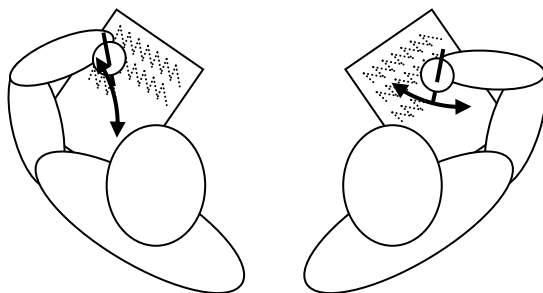
Levák s horním způsobem psaní – drápal má při svém horním psaní papír před sebou v levé části od osy těla a otáčí jej stejně jako pravák, tedy levým horním rohem směrem dolů. Tento směr otočení papíru umožňuje levákovi dodržet předepsaný sklon písma; pokud horní levák musí psát na papír orientovaný vodorovně, tedy souběžně s hranou stolu, je nucen obtáčet paži a ruku kolem písma, nebo nedodržet sklon písma. V takovém případě píše spíše kolmým písmem, pokud má papír otočen doprava, sklon písma se převrátí úplně opačně.

Otočení papíru ve shodě s praváky také napomáhá vidět do velké části textu, což zvláště v nižším školním věku není nepodstatné – míra soustředění na samotný písmařský výkon odvádí žáka od orientace v textu, což se může projevit tím, že vynechává slova a v textu se i jinými způsoby ztrácí.

www.levactvi.cz

Nejkomplikovanější situaci zažívají leváci, kteří byli původně vedeni k dolnímu způsobu psaní a později se sami intuitivně z dříve uvedených důvodů přechýlili k hornímu psaní – drápání. Zůstalo-li jim z původní metodiky pootočení papíru doprava a zároveň píše shora, je jejich způsob psaní ten nejtěžší – aby dodrželi sklon písma, nutí je to jít za rukou mnohem dále a sedí tak nepřírozně; často řeší situaci kolmým nebo obráceným sklonem písma.

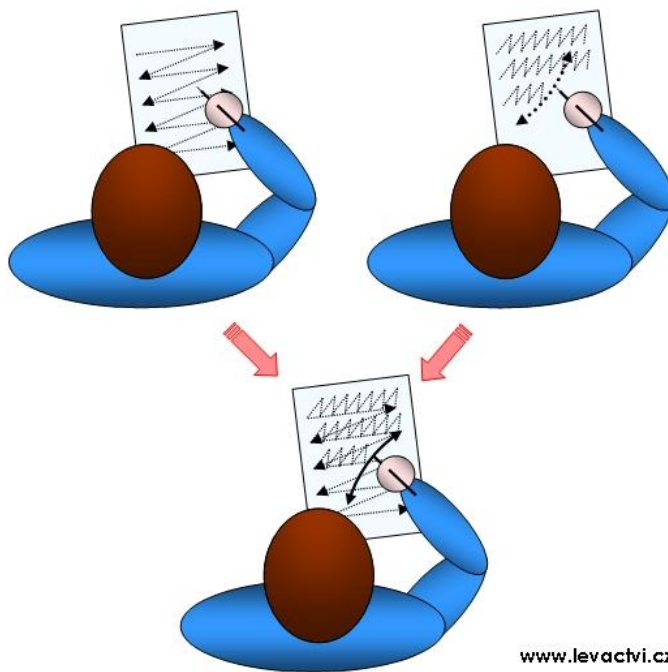

Pozice leváka přechýleného z dolního psaní na horní bez otočení papíru vpravo; vedle něj pravák – drápal, který ovšem k tomuto způsobu psaní nemá důvod

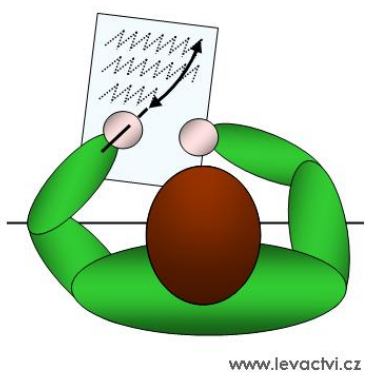
*

Jak píší leváci a praváci:

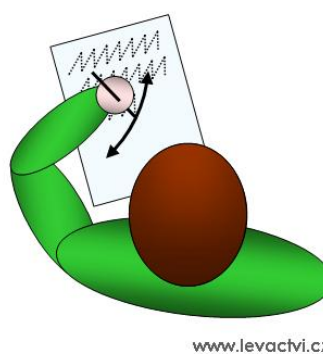
pravák:

levák dolní:

levák horní:

Pozor na polohu ruky a pootočení papíru!

Dva typy rukopisného písma - současný vzor školního písma a projekt Comenia Script

Ivo Vodička - příspěvek do diskuse o Comenia Script na www.rvp.cz, diskuse, Nový vzor rukopisného písma
<http://diskuze.rvp.cz/viewtopic.php?f=100&t=3185&start=340>

Je potřeba se všimnout toho, že z počtu lidí, kteří na světě píší latinkou, přibližně jedna polovina používá rukopisné písmo spojitě a druhá polovina písmo nespojitě. Porovnáme-li země anglosaské, kde se písmo nespojitě používá velmi dlouho, s naším písmem, nemůžeme říci, že by v důsledku jejich používání jedna nebo druhá polovina byla v řádově vzdělanostní a praktické výhodě či nevýhodě. Celkově jsou síly vyrovnány.

Na počátku bylo písmo rukopisné a způsob psaní a jeho konstrukce se v historii odvíjela od povahy a dostupnosti používaných psacích materiálů (husí brk, olůvko, grafitová tužka, ocelové, kuličkové a s plstěným nebo kapilárním hrotem).

V době rozvoje tiskařských metod byla hledána podoba písma, která by co nejlépe odpovídala technologii písma tištěného - na jedné straně od tisku z dřevěných desek, přes samostatné typy z kovu, přes plošnou sazbu a sazbu počítačovou. Dnes pokračuje v linii vývoje písma, které se snadno čte z obrazovky nebo různých dnešních a budoucích čtecích panelů.

K roztržení podoby rukopisného a tištěného písma došlo proto, že slabé linky se na zprvu do dřeva řezaných a později odlévaných typech odlamovaly, spojování typů bránilo snadné sazbě, na plakátech a v titulcích je slabé písmo málo vidět.

Používání nespojitého písma tak nevyšlo z potřeb lidí, kteří píší, ale reagovalo na potřeby tiskařů - na co nejspolehlivější metody sazby textů, na rychlost, ekonomičnost celého procesu tvorby textů, místa (rukopisné písmo zabere více místa na papíře) a také optických parametrů vedoucích k zvýraznění textů.

Podíváme-li se do historie písma od vzniku knihtisku do současnosti, zjistíme, že se v použití a tvorbě písma se objevuje několik tendencí:

1. písmo psané, nazval jsem je "z ruky" (současný školní vzor), nejvíce vychází z možností motoriky ruky, především kyvného pohybu ruky (jako při psaní písmene O), vychází z rukopisného psaní dostupnými psacími prostředky na zapisovací materiály, což je především papír ve vývojové linii: husí brk - ocelové a plnicí pero - kuličková tužka. Jinými slovy, písmo "z ruky" je postaveno tak, aby základem bylo co nejsnazší psaní rukou. Tak je konstruováno i naše současně používané písmo; musíme však počítat s tím, že ruka není tiskárna a že rukopis každého z nás se po kratší či delší době od rukopisného vzoru vzdaluje bez ohledu na to, že třeba i máme dobrou snahu, aby se tak nedělo.

2. druhou možností je rukopisné písmo „z oka“ (D' Nealian, Zaner-Bloser a také CS), tedy takové, které napodobuje písmo tištěné, čímž dochází k přiblížení zápisu rukou k zápisu pomocí tisku (sazba knih a PC, zobrazení na monitorech a čtečkách). Původní tisk napodoboval písmo "z ruky", ale protože řezat, odlévat a sázet písmo propojené vlasovými spojkami bylo nevýhodné, protože docházelo k jejich odlamování a ničení typů, ustálilo se písmo nespojitě, spíše plošné, které lépe odpovídalo technologii tisku v tiskárně a také ekonomičnosti provozu. Uváděným důvodem k zavedení takového vzoru rukopisného písma je především sjednocení prostředí světa knih, časopisů, reklam, počítače a prostředí školního, aby nedocházelo ke grafické dvojkolejnosti. Tento rukopis podléhá stejné individuální zkáze jako u písma spojitěho, o čemž se snadno může každý přesvědčit, když prohlédne sešity vybrané ve třídě anglické nebo švýcarské školy.

3. kombinace obou přístupů, v níž jsou spojovány výhody plynulého spojitěho psaní s výhodnější motorikou ruky a podoby písma tištěného - takovým je možná právě vzor německý s některými písmeny, které vycházejí z písma tištěného a zjednodušují hlavně sadu velkých písmen. (též podléhá individuální zkáze - viz sešity německé)

4. vzhledem k slábnoucímu vlivu (potřebě) rukopisného psaní se objevují názory, že význam rukopisného psaní neustále klesá, a tak by bylo jednodušší tuto změnu rukopisného vzoru raději „přeskočit“, protože se jím prostě nemá cenu zabývat. Přistoupíme-li na tuto filozofii, pak skutečně nemá cenu zavádět novou podobu rukopisného písma (v našem případě CS), protože z tohoto hlediska nepřináší nic nového.

Přesto si myslím, že určitou dávkou znalostí a schopností psát rukou budeme potřebovat po celý život z praktických, osobních a jiných důvodů nejen my, ale i následující generace. Mimo jiné také proto, že je to také jedna z možností sebereprezentace a realizace a skutečně osobního projevu v době prosazující se unifikace a uniformizace.

Jak nakonec rozhodnou úředníci ministerstva školství, se po čase pozná, každopádně vítězem nebude ani jedna strana, protože používání spojitěho nebo nespojitěho písma ve srovnání s ostatními problémy našeho školství, je otázka v podstatě okrajová, přestože vzbudila mnoho emocí.

Ptejme se raději, co dělat pro to, aby se naše děti uměly lépe vyjadřovat, uchovávaly krásu češtiny v mluveném i pravopisném vzoru, uměly počítat a rozvažovat, byly vychované, zodpovědné a tvořivé, aby v dnešním široce otevřeném světě uspěly.

*

KAREL HYNEK MÁCHA

**Informačně-literární bulletin Knihovny K. H. Máchy v Litoměřicích, 1/2009,
úryvek z rozhovoru o levácích**

V knize se zasazujete za užívání plnicího pera, pomůcky dost archaické. Jaké jsou podle vás jeho výhody?

Já vím, s názorem na používání plnicího pera při výuce psaní jsem v současné době tak trochu osamocen. Ale když procházíte třídou, pozorujete středoškoláky při psaní písemek a zjistíte, že vysoké procento leváků píše perem, tak vám to začne vrtat hlavou. Plnicí pero totiž jede po papíře snadno, téměř bez přítlaku, protože klouže po kapičce inkoustu. Na rozdíl od propisovačky se na ně nemusí tlačit, což je výhodné hlavně pro leváky, kteří jsou nuceni více či méně proti písmu tlačit. Navíc zanechává širší, jasně ohraničenou stopu, a pokud máte kvalitní inkoust, rychle zasychá a nemaže se.

Výhrady vůči plnicímu peru vycházejí z toho, že o pero se musíte alespoň trochu starat, a také z toho, že děti i jejich rodiče mají první zkušenost především s levnými plnicími pery, která vlastně vůbec nepíší. Rodiče koupí pero, aby udělali radost paní učitelce, a výrobci vyrobí pero, aby udělali radost rodičům co nejnižší cenou – použité materiály, způsob zpracování a inkoust pak ve skutečnosti neumožní, aby pero vůbec psalo. Kruh je uzavřen. Je to stejné, jako když dítěti koupíte gumový míč a předpokládáte, že se s ním prokope do fotbalové reprezentace.

*

Ivo Vodička, březen 2013

Použitá literatura a informační zdroje:

1. Vodička, Ivo: Nechte leváky drápat, Portál, Praha, 2008
2. Informačně-literární bulletin Knihovny K. H. Máchy v Litoměřicích, 1/2009, úryvek z rozhovoru o levácích
3. Vlastní nákresy a fotografie

Vodička, Ivo: Nechte leváky drápat, Portál, Praha, 2008

Objasňuje podstatu grafomotoriky levorukého psaní, popisuje základní přístupy leváků k psaní a nově zdůvodňuje nejvýhodnější způsob psaní pro leváky a používání pomůcek pro leváky doma, v mateřské a základní škole.

Učitelům, rodičům a samotným levákům poskytuje praktické rady o psacích a kreslicích prostředcích pro leváky a o jejich použití doma a v mateřské a základní škole. Na základě rozboru písma ve vztahu tahu a tlaku při psaní vysvětluje, proč většina leváků píše jinak, než je doporučeno školní metodikou. Obsahuje vyobrazení způsobů psaní leváků, ukázky rukopisů a fotografie.

Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb, Komenského 3, Litoměřice

ivo.vodicka@seznam.cz
www.levactvi.cz